

Anabasis VI

Oversat af David Bloch og Adam Schwartz

VI.1 Under opholdet her købte nogle deres mad på markedet, mens andre ernærede sig ved at plyndre Paphlagonien. Paphlagonerne selv var imidlertid også ganske gode til at bortføre folk fra spredte grupper, og selv om natten gjorde de deres bedste for at skade de grækere, hvis telte lå yderst i lejren. Derved opstod et bittert fjendskab mellem dem.

Korylas, der var paphlagonernes leder på det tidspunkt, sendte da nogle udsendinge til grækerne med heste og en masse pragtfuldt tøj. De sagde, at Korylas var villig til ikke at gøre dem noget, hvis de ville love ham det samme. Strategerne svarede, at de måtte rådføre sig med hæren, og i mellemtiden beværtede de udsendingene som gæster. De indbød også de soldater, som de mente i særlig grad fortjente denne ære.

Først ofrede de nu nogle af de erobrede okser og andre offerdyr og satte dernæst et rigtigt festmåltid frem. De lå til bords på primitive bænke og spiste, og til at drikke af havde de bægre af horn, som de havde fundet i området. Da de havde forrettet et drikoffer og sunget en paian, var der først nogle thrakere, der rejste sig. Iført fuld udrustning opførte de en dans til fløjtespil og sprang let og behændigt højt op i luften og svingede med deres sværd. Til sidst slog den ene ud efter den anden, så alle troede, at han virkelig havde ramt ham. Den ramte faldt om på en rigtig naturtro måde, og paphlagonerne råbte op. Den første tog den andens udrustning og gik ud, mens han sang sangen om Sitalkes. Nogle af de andre thrakere bar den anden ud, som om han virkelig var død; men der var overhovedet ikke sket ham noget.

Derpå rejste sig nogle aianere og magnesere og dansede den såkaldte *karpaia* i fuld udrustning. Dansen foregår sådan her: En mand lægger sine våben fra sig og begynder at så. Han driver åget, mens han hele tiden vender sig om, som om han er nervøs. Så nærmer en røver sig, og så snart plovdriveren ser ham, snupper han sine våben og går hen for at møde røveren, og han kæmper for sin plov; dette foregår i takt til musikken. Til sidst binder røveren manden og fører både ham og hans plov væk (nogle gange er det dog plovdriveren, der gør dette med røveren). Derefter sætter han ham under åget ved siden af okserne med hænderne bundet på ryggen og driver ploven.

Efter dette kom en myser ind med et lille skjold i hver hånd. Han opførte så en dans, hvor han nogle gange lod som om han havde to modstandere, andre gange som om han brugte skjoldene mod en enkelt modstander; under tiden slog han vejr møller og kolbøtter, så det var en fryd at se på. Til sidst dansede han perserdansen, hvor han slog skjoldene sammen, mens han hele tiden gik dybt ned i knæ og sprang op igen. Alt dette gjorde han i takt til fløjten.

Efter ham rejste mantineerne og nogle af arkaderne sig fuldt udrustet, så flot de overhovedet kunne, og marcherede frem i takt til en krigsrytme spillet på fløjte. De sang en paian og dansede, ligesom man gør i optog for guderne.

Paphlagonerne så på og syntes, det var fantastisk, at alle dansene foregik i fuld udrustning. Da myseren så, at de var noget rystet herover, førte han en dansepige ind — med tilladelse fra den arkader, der ejede hende. Han udrustede

hende dog først, så flot han overhovedet kunne, og gav hende et let skjold. Derpå dansede hun elegant en våbendans og høstede stort bifald. Paphlagonerne spurgte her, om også de græske kvinder deltog i kampen, og de svarede, at det var lige netop dem, der havde slået storkongen tilbage fra deres lejr. Det var så enden på den nat.

Næste dag førte man udsendingene frem for hæren, og soldaterne besluttede at indgå en pagt med paphlagonerne: ingen af parterne måtte angribe den anden. Derpå forlod udsendingene hæren, og da der tilsyneladende var skibe nok, gik grækerne ombord og sejlede et døgn for god vind med Paphlagonien på venstre hånd.

Men næste dag nåede de til Sinope, og de ankrede op ved Harmene, Sinopes havn. Sinopeerne bor i paphlagonisk territorium og blev i sin tid udsendt som kolonister fra Milet. De sendte nu gæstegaver til grækerne: omtrent 1600 hektoliter bygmel og 1500 krukker vin.¹

Også Cheirisophos dukkede op her med en triere, og soldaterne forventede, at han havde noget med til dem. Det havde han nu ikke, men han meddelte dem, at både flådechefen, Anaxibios, og de andre spartanere ønskede dem tillykke. Anaxibios lovede også, at de ville få løn, hvis de forlod Sortehavet.

Soldaterne blev fem dage i Harmene. Da de mente, at de var tæt på Grækenland, gik de nu mere end tidligere og tænkte på, hvordan de kunne komme hjem med et udbytte. De kom derfor til den konklusion, at hvis de valgte én leder, ville hæren være mere effektiv på alle tidspunkter af døgnet, end hvis der var flere ledere. Hvis noget skulle holdes hemmeligt, ville det være lettere, og hvis der var behov for at handle hurtigt, ville risikoen for at komme for sent være mindre. Han ville nemlig ikke være nødsaget til at diskutere med andre, men kunne gennemføre den ide, han nu måtte have. Tidligere havde strategerne gjort alt, hvad flertallet bestemte.

Da de nu gik med disse planer, vendte de sig til Xenophon. Lochagerne gik til ham og sagde, at det var hærens ønske, og hver enkelt forsikrede ham om sin personlige velvilje og forsøgte at overtale ham til at tage kommandoen.

Xenophon ville på den ene side gerne, da han mente, at han derved ville skaffe sig mere hæder hos sine venner, og at han ville få et endnu bedre ry i sit fædreland. Måske kunne han også i denne position skaffe hæren et godt udbytte. Sådanne tanker fik ham til at ønske at være den eneste leder. På den anden side tænkte han på, at det er uklart for os alle, hvad fremtiden vil bringe. Derfor ville der være fare for, at han mistede det ry, han allerede havde opnået, og han var derfor i tvivl. Da han nu ikke var sikker på, hvad han skulle vælge, forekom det ham bedst at spørge guderne til råds. Han trak to offerdyr frem og ofrede dem til Zeus Basileus, som netop var den gud, der var blevet udpeget af oraklet i Delphi. Han mente også, at den drøm, som han havde haft, dengang han begyndte at tage ansvar for hærens bedste, kom fra denne gud. Ligeledes kom han i tanke om, at dengang han drog ud fra Ephesos for at blive præsenteret for Kyros, var der en ørn, der havde skreget et sted til højre for ham. Den sad imidlertid stille, og spåpræsten, der ledsagede ham, havde sagt, at det var et vigtigt varsel; det var ikke rettet til ham som privatperson, og det lovede ham et stort ry, men også meget slid. Fuglene angriber nemlig især ørne, når de sidder stille. Varslet angav dog ikke et stort udbytte, eftersom ørnen som regel jager, mens den er i luften.²

¹ 1600 hl. bygmel er et anseligt kvantum. Det svarer til ca. 1-2 ugers brødrationer til hele hæren.

² Om disse hændelser, cf. 3.1. Historien om ørnen er dog ikke tidligere fortalt.

Så ofrede Xenophon, og guden gjorde det krystalklart, at han ikke skulle bede om kommandoen og heller ikke modtage den, hvis de valgte ham. Sådan stod sagen altså.

Hæren samledes imidlertid, og alle var enige om at vælge en enkelt mand til leder. Da de havde vedtaget dette, foreslog de Xenophon. Han så nu tydeligt, at de ville vælge ham, hvis forslaget blev sat til afstemning, og rejste sig derfor og sagde:

"Jeg glæder mig over den ære, I viser mig, soldater - jeg er jo dog kun et menneske. Jeg er meget taknemmelig og beder guderne om at lade mig være jer til gavn. Men jeg mener nu ikke, det er en fordel, at I foretrækker mig som leder, når der er en spartaner tilstede. Hvis I så senere bad dem om noget, ville sandsynligheden for at opnå det være ringere på grund af dette.

Også for mig personligt tror jeg, det ville gøre situationen usikker. Jeg har jo oplevet, at de blev ved med at føre krig mod mit fædreland, indtil de havde tvunget alt og alle til at anerkende spartanerne som deres ledere. Så snart athenerne kapitulerede, holdt spartanerne op med at føre krig og belejrede ikke længere byen.

Hvis jeg nu, selvom jeg har set dette, virkede som om jeg på alle måder modsatte mig deres magt og anseelse, er jeg nervøs for, at jeg hurtigt ville blive bragt til fornuft.

Med hensyn til jeres idé om, at der vil være færre problemer, når der kun er én leder og ikke mange, så må I vide, at I ikke vil få nogen problemer med mig, hvis I vælger en anden. Jeg mener nemlig, at han, som i en krigssituation modsætter sig lederen, modsætter sig sin egen frelse. Hvis I alligevel vælger mig, ville jeg ikke blive spor forundret, hvis I kunne finde nogle, der så ondt til både jer og mig."

Selv efter denne tale rejste adskillige sig og sagde, at han burde tage kommandoen. Agasias fra Stymphalos sagde, at det ville være latterligt, hvis det forholdt sig, som Xenophon havde beskrevet. "Ville spartanerne mon også blive vrede, hvis man ved et middagsselskab lod være at vælge en spartaner som toastmaster? Hvis det virkelig forholdt sig sådan," fortsatte han, "er vi nogle, der ikke engang kunne være lochager, da vi jo er arkadere."

Derpå råbte soldaterne op for at vise, at de var enige med Agasias. Xenophon så nu, at der var brug for flere argumenter og trådte derfor frem og sagde:

"Soldater! Jeg sværger overfor jer ved alle guder og gudinder, så I kan få større sikkerhed i sagen. Da jeg fornemmede jeres plan, tog jeg varsler, om det nu også var det bedste for jer at overlade mig lederskabet og for mig at påtage mig det. Guderne viste mig gennem offerdyrene, så selv en lægmand ville kunne se det, at jeg skulle holde mig fra dette eneherredømme." Så valgte de Cheirisophos, som da trådte frem og sagde:

"Soldater! I skal vide, at heller ikke jeg ville have skabt problemer, hvis I havde valgt en anden. Faktisk," fortsatte han, "har I gjort Xenophon en tjeneste ved ikke at vælge ham. Dexippos gjorde nemlig for nylig alt, hvad han kunne for at bagtale ham overfor Anaxibios, selvom jeg prøvede hårdt at få ham til at tie stille. Han troede - sagde han - at Xenophon ville foretrække at dele ledelsen af Klearchos' hær med Timasion, som er fra Dardanos, fremfor med Dexippos selv, som jo er fra Sparta.

Siden I nu *har* valgt mig," fortsatte han, "vil jeg også forsøge at være jer til gavn så godt, jeg kan. Men gør jer nu parate til at sejle bort i morgen, hvis vejret

er til det. Rejsen går til Herakleia. Der må alle forsøge at lægge til, og resten kan vi så diskutere, når vi er nået frem.”

VI.2 Næste dag stod de ud herfra og sejlede to dage langs kysten for god vind. Undervejs så de både Jasons strand, hvor det fortælles, at Argo lagde til, og flodernes munding. Først kom Thermodon, dernæst Iris, så Halys og efter denne Parthenios. Da de havde passeret den, nåede de til Herakleia, en græsk by, der ligger i mariandynernes land, grundlagt som koloni af Megara.

De lagde til ved den acherousiske Chersonnesos, hvor Herakles efter sigende steg ned i underverden efter Kerberos. Den dag i dag viser man, som bevis på hans nedstigning, et hul, der når mere end 350 meter ned.

Her sendte herakleoterne gæstegaver til grækerne: 1600 hektoliter bygmel, 2.000 krukker vin, 20 okser og 100 får. En flod med navnet Lykos, omtrent 60 meter bred, flød hen over sletten her.

Soldaterne samlede sig nu for at diskutere, om det sidste stykke vej ud fra Sortehavet skulle tilbagelægges til lands eller til vands. Her rejste Lykon fra Achaia sig og sagde:

”Soldater! Det undrer mig, at strategerne intet gør for at skaffe os midler til forsyninger. Gæstegaven kan jo umuligt nære hæren så meget som tre dage,³ og vi har ingen steder, hvorfra vi kan proviantere, før vi marcherer videre. Jeg synes derfor, vi skal bede herakleoterne om mindst 3.000 kyzikenere.”⁴ Så var der en anden, der sagde: ”Nej, mindst 10.000,” og han foreslog, at de straks skulle vælge nogle udsendinge, der skulle sendes til byen, mens mødet stadigvæk var i gang. Der skulle de få et svar på deres forespørgsel, så man kunne diskutere dette.

Derpå foreslog de nogle mænd som sendebud: først Cheirisophos, fordi han var blevet valgt til leder, men der var også nogle, der foreslog Xenophon. Begge vægrede sig dog kraftigt. De mente nemlig ikke, at man burde tvinge en græsk by, som var dem venligt stemt, til at give mere end den selv ønskede. Da soldaterne så, at de begge var modstandere af planen, sendte de så Lykon fra Achaia, Kallimachos fra Parrhasia og Agasias fra Stymphalos.

De tog så afsted og meddelte, hvad hæren havde besluttet. Det fortaltes, at Lykon også havde fremsat trusler for at få indbyggerne til at føje sig.

Da herakleoterne havde hørt hærens beslutning, sagde de, at de ville diskutere det indbyrdes. De hentede straks al deres ejendom ind fra landet og opstillede markedet inde bag murene. Portene blev lukket, og fuldt udrustede soldater begyndte nu at vise sig på murene.

De, der havde fremprovokeret denne situation, gav derfor strategerne skylden for at have spoleret deres plan, og arkaderne og achaierne sluttede sig sammen. Deres ledere var først og fremmest Kallimachos fra Parrhasia og Lykon fra Achaia. Deres argumenter var, at det var en skandale, at en atener, der ikke havde tilført hæren nogen soldater overhovedet, skulle anføre mænd fra Peloponnes og Sparta. Det var jo dem, der gennemgik alle strabadserne, men andre høstede gevinsten; og ovenikøbet var arkaderne og achaierne ansvarlige for hærens redning. Det var dem, der havde sørget for dette, mens resten af hæren intet havde udrettet. Faktisk bestod mere end halvdelen af hæren af arkadere og achaiere. Hvis de var smarte, blev der argumenteret, skulle de selv

³ Denne indvending er efter alt at dømme vildt overdrevet (se note 35).

⁴ Om kyzikenere, se note ***.

slutte sig sammen og vælge strateger blandt deres egne. Så kunne de foretage marchen på egen hånd og forsøge at skaffe sig en gevinst.

Det besluttede de så. De arkadere og achaiere, der var blandt Cheirisophos' og Xenophons mænd, forlod dem og sluttede sig til deres egne, og de valgte 10 strateger blandt sig. De besluttede videre, at strategerne skulle handle ved flertalsafgørelser.

Således ophørte Cheirisophos' lederskab over den samlede hær på den sjette eller syvende dag, efter at han var blevet valgt.

Xenophon ville dog gerne foretage rejsen sammen med ham, da han anså det for mere sikkert, end at de drog afsted hver for sig. Neon prøvede imidlertid at overtale ham til at gøre rejsen på egen hånd. Han havde nemlig hørt fra Cheirisophos, at Kleandros, guvernøren i Byzans, havde lovet at komme til Kalpe Havn med nogle trierer. Det råd gav han, for at ingen skulle tage med dem, mens de selv og deres soldater kunne sejle bort på triererne. Cheirisophos var nedslået over, hvad der var sket, og havde derfor set sig gal på hæren. Han lod således Neon gøre, hvad han ville.

Xenophon havde et stykke tid gået med tanken om at forlade hæren og sejle bort. Han ofrede nu til Herakles Hegemon og spurgte om, hvad der var bedst og rigtigst for ham: at fortsætte marchen med de tilbageværende soldater eller selv bryde op. Guden gjorde det helt klart gennem offerdyrene, at han skulle fortsætte med hæren.

Således blev hæren delt i tre: arkaderne og achaierne, der var mere end 4.500, alle hoplitter; Cheirisophos' mænd, der var omtrent 1.400 hoplitter og 700 peltaster, som var Klearchos' thrakere⁵ og Xenophons mænd, der var omtrent 1.700 hoplitter og 300 peltaster. Xenophon var også den eneste, der havde et rytteri bestående af ca. 40 mand.

Arkaderne skaffede sig nu skibe fra herakleoterne og sejlede afsted som de første, for ved et pludseligt angreb på bithynerne at kunne erobre så meget som muligt. De gik i land ved Kalpe Havn omtrent midt på den thrakiske kyst.

Cheirisophos drog straks ud fra Herakleia til fods og marcherede ind gennem landet. Da han var trængt ind i Thrakien, gik han langs med havet, da hans helbred allerede var dårligt.

Xenophon skaffede nogle skibe og lagde til ved grænsen mellem Thrakien og Herakleia, hvorfra han marcherede tværs gennem området.

VI.3 Hver enkelt af de tre hærdele gik det som følger: arkaderne var om natten gået i land ved Kalpe Havn, og marcherede derfra til de nærmeste landsbyer, der lå omtrent fem en halv kilometer fra havet. Da det blev lyst, førte hver enkelt strateg en loche til angreb på en landsby, og i tilfælde hvor landsbyen så ud til at have en vis størrelse, førte strategerne to locher samlet mod den. De udpegede også en bakke, hvor de alle skulle samles igen. Og eftersom deres angreb kom overraskende, fik de fat i mange slaver og erobrede mange får.

De thrakere, der var sluppet væk, samlede sig nu, og der var mange, der undslap hoplitterne, eftersom de selv var peltaster. Da de var samlet, angreb de først en loche under Smikres, en af de arkadiske strateger. Den var nu på vej tilbage til det aftalte sted og medbragte meget krigsbytte. Et stykke tid kæmpede grækerne, samtidig med at de forsøgte at marchere videre, men da de skulle krydse en svært fremkommelig kløft, slog thrakerne dem på flugt og dræbte

⁵ Cf. 1.2.9.

Smikres selv og alle de andre. Af en anden loche, der også var anført af en af de 10 strateger, nemlig Hegesandros, slap kun otte med livet i behold — blandt andet Hegesandros selv. Herefter samledes de andre lochager, nogle med stort besvær, andre havde det dog noget lettere. Med den succes i ryggen råbte thrakerne rundt til hinanden, og de samledes i stort tal i løbet af natten.

Ved daggry havde de så omringet den bakke, hvor grækerne havde slået lejr, og de var mange ryttere og peltaster, og der strømmede hele tiden flere til. Her kunne de fuldkommen sikkert angribe hoplitterne, fordi grækerne ikke havde en eneste bueskytte, spydkaster eller rytter. Peltaster og ryttere kunne derfor trænge hurtigt frem og kaste deres spyd, og når grækerne så gjorde front mod dem, kunne de let slippe bort. Nogle angreb et sted, andre et andet, og de fik såret mange grækere, uden at en eneste af dem selv led skade. Grækerne kunne derfor ikke komme væk fra stedet, og til sidst afskar thrakerne dem også fra vandforsyningen. Så var fortvivlelsen blandt grækerne stor, og de begyndte at forhandle om våbenhvile. De fik visse indrømmelser, men thrakerne nægtede at give dem de gidsler, som de bad om, og på det spørgsmål strandede forhandlingerne. Sådan var altså arkadernes situation.

Cheirisophos foretog en sikker march langs kysten og nåede til Kalpe Havn.

Xenophon marcherede gennem landet og hans rytteri, der red foran de andre, stødte her på nogle ældre mænd, der var på vej et eller andet sted hen. De blev nu bragt til Xenophon, og han spurgte dem, om de havde kendskab til en anden græsk hær i området. De fortalte så alt, hvad der var foregået, og at hæren nu var under belejring på en bakke, hvor alle thrakerne havde omringet dem.

Xenophon satte herefter disse mænd under skarp bevogtning, for at de kunne være vejvisere, hvorhen det nu blev nødvendigt. Efter først at have sat vagter ud, samlede han soldaterne og sagde:

”Soldater! En del af arkaderne er døde, og resten er under belejring på en eller anden bakke. Personlig er jeg af den mening, at hvis de dør, er der heller ikke nogen redning for os; for fjenderne er mange, og de har fået en vældig selvtillid. Derfor vil det bedste for os være at komme vore mænd til hjælp så hurtigt som muligt. Hvis de stadig er i live, kan vi da deltage i kampen sammen med dem, så vi ikke bliver ladet alene tilbage og må klare farerne selv. Vi har nemlig ingen flugtveje herfra: vejen tilbage til Herakleia er lang; det samme gælder, hvis vi vil fortsætte til Chrysopolis, og fjenden er nær. Den korteste vej går til Kalpe Havn, hvor vi forestiller os, at Cheirisophos er, hvis ellers han er kommet sikkert frem. Der har vi imidlertid ingen skibe til at bringe os væk, og skulle vi blive der, har vi ikke engang forsyninger til én dag. Nej, hvis de belejrede bliver dræbt, er situationen rigtig dårlig, for så må vi gennemgå alle farerne med kun Cheirisophos’ mænd. Bedre var det, hvis de belejrede blev frelst, og vi derpå alle sammen forenedes i et fælles forsøg på at slippe sikkert bort.

Lige nu bør vi imidlertid marchere afsted fast besluttede på enten at dø en glørværdig død her eller udføre en heltedåd ved at redde så mange grækere. Måske er det guden, der lader tingene ske på denne måde; måske vil han fornede dem, der pralede så voldsomt i den tro, at de vidste bedre, måske vil han i højere grad ære os fremfor dem, da vi jo begyndte med at spørge guderne. Nu må I følge med og være opmærksomme, så I kan udføre ordrerne. Lad os foreløbig marchere, indtil det er tid til at lave aftensmad, og så slå lejr. Så længe vi marcherer, skal Timasion ride foran med rytteriet, men hele tiden indenfor

synsvidde. Der skal han undersøge vejen forude, så vi ikke kan få nogen ubehagelige overraskelser.”

Da han havde talt færdig, førte han hæren afsted. Han sendte også de mest adrætte blandt de letbevæbnede soldater ud til siderne og rundt til områdets højdedrag, for at de kunne give besked, hvis de så bevægelse noget sted. Derudover gav han ordre til at sætte ild til alt, hvad de nu stødte på, som kunne brænde. Rytterne spredte sig derpå ud så meget, de nu kunne tillade sig, og satte ild til, efterhånden som de kom frem. Peltasterne, der marcherede ved siden af hæren oppe på højdedragene, satte også ild til alt, hvad der kunne brænde, og det samme gjorde hæren, når den stødte på noget, der var blevet ladet tilbage. Det så derfor ud som om hele området brændte, og hæren kom til at virke enormt stor.

Da det blev tid til det, drejede hæren af og slog lejr på en bakke. Herfra kunne grækerne se fjendernes bål - de var omtrent syv kilometer væk - og de tændte selv så mange bål, som de kunne. Så snart de havde spist, blev der givet ordre til at slukke alle bålene, hvorefter de udstationerede vagter for natten og gik til ro.

Ved daggry bad de til guderne, stillede sig i slagorden og marcherede frem så hurtigt som muligt. Timasion og rytteriet red i forvejen med førerne, og før de vidste af det, stod de på den bakke, hvor grækerne havde været under belejring. Her så de dog hverken deres egen eller fjendens hær, og dette sendte de bud til Xenophon og hæren om. Kun nogle gamle mænd og kvinder og nogle får og okser var blevet efterladt. Først undrede de sig over, hvad der var sket; men så fik de at vide af de efterladte, at thrakerne havde forladt stedet ved mørkets frembrud, og at grækerne havde gjort det samme tidligt om morgenen. Hvor de var gået hen, vidste de efterladte imidlertid ikke.

Da Xenophons mænd hørte det, spiste de morgenmad, pakkede sammen og marcherede videre med det ønske, at de snarest muligt skulle forenes med de andre i Kalpe Havn. Under marchen så de spor efter arkaderne og achaierne på vejen mod Kalpe. Og da de så mødtes, blev de virkelig glade for at se hinanden, og de hilste på hinanden, som var de brødre. Arkaderne spurgte så Xenophons mænd, hvorfor de havde slukket bålene. ”Da vi ikke længere kunne se bålene, fik det os nemlig først til at tro, at I ville angribe fjenden i løbet af natten. Vi regnede med, at det også var det, som fjenden var bange for og grunden til, at de forsvandt; for det var omtrent samtidig, det skete. Men da I ikke kom, og tiden gik, troede vi, at I havde hørt, hvad der foregik hos os, og så var blevet bange og var flygtet ud til havet. Vi besluttede, at vi ikke ville efterlades her, og derfor marcherede vi altså i denne retning.”

VI.4 Denne dag bivouakerede grækerne altså på stranden lige ved siden af havnen. Dette sted, som kaldes Kalpe Havn, ligger i det asiatiske Thrakien; og når man sejler ind i Sortehavet, har man denne del af Thrakien på sin højre side. Den strækker sig fra Sortehavets munding til Herakleia, og for en triere, der bliver roet, tager sejladsen fra Byzans til Herakleia en god dags tid. På strækningen herimellem ligger der ingen venligtsindede byer - endsige græske. Der bor kun de bithyniske thrakere, og man siger, at de mishandler de grækere, de får fat på (hvad enten de nu er skibbrudne eller noget andet), rent forfærdeligt.

Kalpe Havn ligger midt på sejlturen mellem Byzans og Herakleia, og dér er der et forbjerg, der rager ud i havet. Den del af det, der går ud i havet, er en stejl klippe, der på det laveste sted er mindst 35 m højt, mens tangen, der går ind til land, er omtrent 120 m bred. Indenfor denne tange er der plads til, at 10.000 mennesker kunne bo. Under selve klippen er der en naturlig havn med en

strand på vestsiden. Helt nede ved havet, men stadig indenfor området, er der også en kilde, der flyder med rigeligt ferskvand; og der er masser af alskens slags træer, der vokser helt ned til kysten, og især mange, der egner sig fortrinligt til skibstømmer. Bjergene strækker sig sådan noget som tre kilometer ind i landet, hvor jorden er muldrig og fri for sten. Kysten er på en strækning, der går over mere end tre kilometer, tæt bevokset masser af høje træer af alle mulige slags. Oplandet er rigeligt og dejligt, og der er masser af befolkede landsbyer, for jorden frembringer både byg, hvede, alle mulige bælgfrugter, hirse og sesamfrø, foruden masser af figner og druer, som man kan lave god vin af, og alt, hvad der ellers skal være - undtagen oliven.

Sådan er landets beskaffenhed altså, men grækerne havde alligevel slået lejre på stranden. De nægtede at slå lejre på det sted, der kunne bebygges; men det, at de overhovedet var kommet derhen, forekom dem at være et led i en eller anden plan mod dem. Der var nemlig nogen, som gerne ville grundlægge en by.

Flertallet af soldaterne var udmærket i stand til at forsørge sig selv og var ikke taget med på denne opgave for soldets skyld, men fordi de havde hørt godt om Kyros. Nogle havde selv tjenere med, andre havde brugt store summer på rejsen, og andre igen var stukket af fra deres mødre og fædre. Nogle havde endda efterladt deres børn i håbet om at vende tilbage igen med penge til dem, fordi de havde hørt, hvordan andre havde haft stor succes i Kyros' sold. Eftersom de nu var sådanne mænd, længtes de naturligt nok hjem til Grækenland.

Ved daggry dagen efter hærens genforening bragte Xenophon et varseloffer med henblik på afmarch, for det var nødvendigt at føre hæren ud at skaffe forsyninger, og han tænkte også på at få de dræbte begravet. Da varslerne var gunstige, fulgte det arkadiske kontingent ham også. De begravede de fleste af ligene der, hvor de hver især var faldet; for de lå der nu på femte dag, og der var ikke tale om at samle dem op. De samlede dog nogle få sammen af de lig, der lå på vejene og begravede dem så godt, de efter forholdene kunne.⁶ De rejste et stort kenotaf⁷ over dem, de ikke fandt, og smykkede den med kransen. Da de var færdige med disse opgaver, trak de sig tilbage til lejren, og efter at have spist aftensmad gik de til ro.

Næste dag samledes alle soldaterne. Det var først og fremmest lochagerne Agasias fra Stymphalos og Hieronymos fra Elis, der havde taget initiativet, men også andre af de ældste arkadere. De vedtog, at hvis nogen for fremtiden forsøgte at splitte hæren, skulle det straffes med døden. Ligeledes skulle hæren drage derfra til fods igen, inddelt som før, og under ledelse af de tidligere strateger. På dette tidspunkt var Cheirisophos imidlertid allerede død af feber, skønt han havde taget medicin for det. Neon fra Asine overtog hans kommando.

Derpå rejste Xenophon sig og sagde:

“Soldater! Det ser ud til, vi bliver nødt til at foretage rejsen til fods, for vi har ingen skibe. Og vi er nødt til at marchere straks, for vi har ikke forsyninger nok til at blive. Derfor vil vi nu forrette et offer, og I må berede jer på at kæmpe taprere end nogensinde, for fjenden har fået modet igen.”

⁶ Xenophon lader den uhyggelige mening skinne frem bag de neutrale ord: efter fire dage i bagende sol i middelhavsklima var ligene i en så fremskreden tilstand af forrådnelse, at de simpelthen faldt fra hinanden, hvis man prøvede at flytte dem. Åbenbart rådne de ligene dog ikke nær så hurtigt, hvis de lå på en tør vej.

⁷ Et *kenotaf* betegner et gravmæle rejst på et sted, hvor den afdøde ikke er begravet.

Derpå forrettede strategerne et varseloffer under opsyn af spåpræsten Arexion fra Arkadien (Silanos fra Amprakia havde nemlig allerede hyret et skib for sig selv i Herakleia og var stukket af⁸). Varslerne var imidlertid ikke gunstige, så de foretog sig ikke noget den dag. Der var også dem, der havde den frækhed at sige, at Xenophon havde overtalt spåpræsten til at erklære varslerne for afmarch ugunstige, fordi han selv ville grundlægge en koloni dér på stedet. Xenophon lod derfor herolden bekendtgøre, at enhver, der havde lyst, havde tilladelse til at være tilstede ved morgendagens ofring. Han opfordrede også hvad der var af spåpræster til at deltage i den, og der var mange tilskuere, da han forberedte offeret. Selv om han ofrede tre gange med henblik på afmarch, var varslerne ikke gunstige, og derefter begyndte soldaterne at blive irriterede. De forsyninger, de havde medbragt, var faktisk også ved at slippe op, og der var ikke længere noget marked til deres rådighed.

Da der påny blev holdt en forsamling, sagde Xenophon:

“Soldater! Som I selv kan se, kan vi ikke få gunstige varsler for afmarch, men jeg er godt klar over, at I mangler forsyninger. Det er netop det, der er grunden til, at jeg er nødt til at ofre.”

En eller anden rejste sig op og sagde:

“Der er nu altså en grund, til at vi ikke kan få gunstige varsler. I går hørte jeg rent tilfældigt fra én på et fragtskib, der lagde til her, at Kleandros, der er guvernør i Byzans, er på vej til os med en flåde af fragtskibe og trierer.”

Derefter var der enighed om at blive på stedet, men det var strengt nødvendigt at gå ud og skaffe forsyninger; og til det formål blev der igen bragt varseloffer tre gange, uden at de faldt heldigt ud. Folk begyndte at komme hen til Xenophons telt og sige, at de manglede forsyninger, men han nægtede at føre hæren ud, så længe varslerne ikke var gunstige. Næste dag bragte han påny et varseloffer, og næsten hele hæren havde slået kreds uden om ham, da det jo var en sag, der angik dem alle. Herefter var der imidlertid ikke flere dyr at ofre af, og selv om strategerne ikke førte hæren ud, kaldte de dog til forsamling. Her sagde Xenophon så:

“Det er muligt, at fjenden har grupperet sig, og at vi er nødt til at kæmpe. Så hvis vi efterlader vores grej her i forsvarsstillingen og marcherer ud, rustet til kamp, så kan det være, vi får mere held med vores ofringer.” Soldaterne hørte ham til ende, men skreg så op, at der overhovedet ikke var nogen grund til at føre dem derhen; de skulle bare se at få ofret. Der var jo ganske vist ikke flere får, men de købte en okse, der var spændt for en kærre, og ofrede den. Xenophon bad så Kleanor fra Arkadien om at krydse fingre; det kunne jo være, det hjalp.⁹ Men varslerne var alligevel ugunstige.

Neon havde overtaget Cheirisophos' kommando, og han så, at soldaterne led under manglen på proviant. Desuden ville han gerne indynde sig hos dem, og han havde fundet en eller anden fra Herakleia, som sagde, at han kendte nogle landsbyer i nærheden, hvor de kunne finde deres forsyninger. Neon lod derfor bekendtgøre, at enhver, der havde lyst, kunne tage med ud på plyndring; der skulle nok være en vejviser. Der var følgelig op mod 2.000 mand, der tog afsted

⁸ Silanos, som havde fået en fyrstelig sum penge af Kyros (1.7.18), havde selvfølgelig en personlig interesse i at komme hjem hurtigst muligt og er åbenbart deserteret på trods af hans kammeraters trusler (5.6.34).

⁹ Denne tolkning er temmelig fri. Meningen med den græske tekst er særdeles tvivlsom, og oversættelsen er foretaget med forbehold.

med bærestænger, poser, sække og forskellige andre beholdere. Men lige så snart de var kommet til landsbyerne og havde spredt sig for at plyndre, faldt Pharnabazos' ryttere over dem. De var nemlig kommet bithynerne til undsætning, og ville sammen med dem prøve at forhindre grækerne i at komme ind i Phrygien. Disse ryttere dræbte mindst 500 mand, og de overlevende grækere flygtede op på bjerget, hvorefter en af de undslupne bragte besked om nederlaget hjem til lejren.

Xenophon, der heller ikke havde fået gunstige varsler den dag, tog en okse fra en kærre - der var jo ikke andre offerdyr - slagtede den, og skyndte sig til undsætning med en styrke bestående af alle soldater under 30. De samlede de overlevende op og vendte hjem til lejren. På dette tidspunkt var solen ved at gå ned, og grækerne lavede deres aftensmad i en meget nedtrykt stemning. Pludselig brasede nogle bithynere ud fra den tætte bevoksning og overfaldt de forreste vagtposter; de dræbte nogle af dem og jog resten tilbage til lejren. Der løftede sig et råb, og alle grækerne sprang til deres våben. Imidlertid mente de ikke, at det var sikkert at forfølge bithynerne og således opløse lejrens struktur om natten, eftersom området var tæt bevokset. De forstærkede derfor vagtposterne og tilbragte natten i fuld udrustning.

VI.5 Sådan tilbragte de altså natten, men ved daggry førte stragerne an hen mod forsvarsstillingen; og soldaterne pakkede deres våben og udrustning og fulgte dem. Endnu før frokost fik de gravet en grøft ved indfaldsvejen til forsvarsstillingen og afskærmet den fuldstændigt med palisader, som de lavede tre porte i. Imens kom der et skib fra Herakleia med byg, offerdyr og vin.

Xenophon var stået tidligt op og havde ofret med henblik på afmarch, og allerede ved første ofring var varslerne gunstige. Og netop som offeret var tilendebragt, fik spåpræsten Arexion fra Parrasia øje på en ørn - et godt tegn - og han opfordrede Xenophon til at føre hæren afsted. Da de havde krydset grøften, stillede de våbnene i hvil, og det blev bekendtgjort, at efter frokost skulle hæren drage ud med fuld udrustning. Trosset, derimod, og slaverne skulle efterlades på stedet. Derfor drog alle ud med undtagelse af Neon, for det syntes bedst at lade ham tilbage til bevogtning af folk i lejren. Men da lochagerne og de menige forlod ham, skammede de tilbageblevne sig over ikke at være med, når de andre tog afsted, og derfor efterlod de også dem, der var over 45 år gamle. De blev altså i lejren, mens resten marcherede afsted.

De havde ikke engang tilbagelagt tre kilometer, da de begyndte at støde på lig. De gjorde så holdt, sådan at det bageste geled stod ved de lig, der var kommet til syne først, og de begravde alle de lig, der nu var dækket af kolonnen. Da de havde fået dem begravet, marcherede de lidt frem, sådan at det bageste geled igen standsede ved de første ubegravede lig, og begravde alle de lig, som hæren dækkede. Da de nåede til vejen, der førte ud af landsbyerne, lå der lig overalt, så de samlede dem sammen på et sted og begravde dem.

Det var allerede over middag, og de havde ført hæren igennem og ud af landsbyerne. Soldaterne var nu igang med at tage alle de forsyninger, de hver især stødte på indenfor geledet, da de pludselig så fjenden komme op over nogle bakker lige foran dem. Det var en stor mængde ryttere og infanterister, der var opstillet i phalanx under anførsel af Spithridates og Rathines, der havde fået denne styrke med fra Pharnabazos. Da de fik øje på grækerne, tog de opstilling omtrent tre kilometer fra dem. Spåpræsten Arexion bragte omgående et

varseloffer for grækerne, og varslerne var gunstige allerede ved første forsøg. Xenophon sagde så:

“Mine herrer strateger! Jeg synes, vi skal opstille nogle locher som reserve for phalanxen, så de kan komme selve phalanxen til hjælp, hvis det kniber et sted. Når fjendens slagorden bryder sammen, vil de så møde kampklare mænd i række og geled.”

Det blev de enige om.

“Tag I og før hæren mod deres hovedstyrke, så ikke vi bare står her: vi har jo fået øje på hinanden! Så kommer jeg, så snart jeg har opstillet de bageste locher, sådan som I ville have det.”

Derpå førte de andre strateger hæren frem i god ro og orden, mens Xenophon tog tre delinger af de bageste, hver på 200 mand, og en deling pålagde han at følge hovedstyrkens højre flanke i en afstand af omtrent 30 m. Samolas fra Achaia ledede denne deling. Den anden deling beordrede han til at følge efter på midten. Denne deling ledede Pyrrias fra Arkadien. Den tredje deling blev beordret til at følge efter på venstre fløj, og Phrasias fra Athen havde fået kommandoen over den. Som de marcherede frem, kom de forreste til en stor og ufremkommelig kløft med tæt bevoksning og standsede op, fordi de ikke vidste, om de skulle forcere den. De lod derfor en besked gå ned gennem rækkerne til strategerne og lochagerne om at komme op foran. Xenophon, som undrede sig over, hvad der sinkede marchen, og som hørte råbet med det samme, stormede frem, så hurtigt han kunne. Da de var der allesammen, sagde Sophainetos - den ældste af strategerne - at det ikke var værd at forcere kløften, ufremkommelig som den var. Xenophon afbrød ham i sin iver og sagde:

“I ved da godt, mine herrer, at jeg aldrig nogensinde med min gode vilje har præsenteret jer for fare: jeg ved nemlig udmærket godt, at det ikke er for berømmelsens skyld, I er tapre, men simpelthen for at overleve. Det forholder sig imidlertid sådan her: vi kommer ikke herfra uden sværds slag. For hvis ikke vi går til angreb på fjenden, så vil de til gengæld følge efter os på vejen tilbage og falde over os. Prøv derfor at overveje, hvad der er bedst: at gå imod de fyre med våbnene vendt fremad, - eller vende om og måtte se på, mens fjenden angriber os bagfra? I ved jo da, at det ikke ligner noget at vige for fjenden, mens det at gå på sætter mod i selv den fejje. Jeg for min part ville i hvert fald hellere gå til angreb med den halve styrke end have den dobbelte med på flugt. Og hvis vi bare angriber, så ved jeg, at de ikke vil holde stand. Det tror jeg heller ikke, I regner med. Hvis vi derimod trækker os tilbage, så må vi være klar over, at de vil vove at følge efter.

Og hvad det angår, at vi får en besværlig kløft bag os, netop som vi går til kamp - er det i virkeligheden ikke en mulighed, vi skal rive til os? Personlig så jeg da i hvert fald gerne, at alt var ryddet bag fjenden, så flugtvejen lå dem åben. Vi skal derimod bruge terrænet til at lære os, at sejr er vort eneste håb om redning. Det skulle ærligt talt også undre mig, om nogen mener, at denne kløft er værre end så mange andre steder, vi har måttet passere. For hvordan skal vi bære os ad med at krydse sletten, hvis ikke vi slår rytterne? Hvordan skal vi bære os ad med at komme tilbage over alle de bjerge, vi har forceret, med alle de peltaster i hælene? Og hvis vi så endelig kommer ud til havet igen, tror I så ikke, at Sortehavet vil vise sig at være lidt af en kløft? Der er der jo hverken skibe, vi kan komme væk på, eller mad, vi kan leve af, mens vi er der; og jo hurtigere vi kommer tilbage, desto hurtigere bliver vi også nødt til at tage på togt igen! Det er da vel bedre at kæmpe efter morgenmaden i dag end i morgen på fastende hjerte.

Varslerne er gunstige, venner, fugletydningen lover godt, og slagtofrene kunne ikke være bedre! Lad os nu gå imod fjenden! Nu, hvor de helt sikkert har set os, skal de ikke længere have lov til at spise eller slå lejr, hvor det passer dem.”

Så opfordrede lochagerne Xenophon til at føre dem videre, og det var der ingen, der havde nogen indvendinger imod. Han førte så an og beordrede alle til at krydse kløften, der hvor de hver især måtte befinde sig. Han mente nemlig, at hæren kunne blive samlet hurtigere igen på denne måde, end hvis den skulle defilere over den bro, der spændte over kløften. Da de var kommet over, skridtede han fronten af, imens han talte til soldaterne:

“Soldater! Husk på, hvor mange slag I har vundet med gudernes hjælp, fordi I er gået uden at blinke er gået løs på fjenden; husk på, hvad soldater, der flygter for fjenden kommer til at udstå på flugten, og tænk på dette her: vi står lige ved porten ind til Grækenland! Nu skal I følge Herakles Hegemon og opmuntre jeres kammerater med navns nævnelse! Det er rart at tænke på, at hvad vi gør og siger nu af tappert og imponerende, vil blive husket af de folk, vi gerne vil have skal huske os.”

Det var, hvad han sagde, mens han red langs fronten. Samtidig begyndte han at føre dem fremad i slagorden, og de marcherede fremad mod fjenden med peltasterne fordelt på begge sider af hæren. Soldaterne blev beordret til at bære deres spyd på højre skulder, indtil der lød et trompetsignal, og derefter fælde spydene og stadig marchere fremad; ingen måtte begynde at løbe.¹⁰ Derefter gik feltråbet “Zeus Soter, Herakles Hegemon!” fra mand til mand: fjenden blev stående, idet de mente, at terrænet var til deres fordel. Da de kom tættere på hinanden, råbte peltasterne kampråbet og stormede på eget initiativ frem mod fjenden. Fjenden stormede lige frem mod dem; det var rytterne og flertallet af bithynerne, og de slog peltasterne på flugt. Nu nærmede phalanxen af hoplitter sig i ilmarch, samtidig med at trompeten lød. Soldaterne sang en paian og råbte kampråbet, samtidig med at de fældede deres spyd; og fjenden kunne ikke holde stand længere, men flygtede. Timasion og hans rytterstyrke forfulgte dem, og de dræbte så mange af dem, de kunne med deres talmæssigt ringe styrke. Fjendens venstre fløj, hvor de græske ryttere var opstillet, gik omgående i opløsning, men den højre blev ikke særligt skarpt forfulgt og kunne derfor formere igen på en bakketop. Da grækerne så, at de var der endnu, mente de, at det var lettest og mindst farligt at gå til angreb på dem med det samme. De sang derfor en paian og gik løs på dem, og fjenden stod ikke imod. Og her var det så peltasterne, der forfulgte dem, indtil også den højre fløj gik i opløsning. Der faldt dog ikke så mange, for det fjendtlige rytteri virkede stadig afskrækkende i kraft af dets talmæssige overlegenhed. Men grækerne så, at Pharnabazos’ rytteri stadig holdt sammen, og at de bithyniske ryttere var ved at formere hos dem igen, mens de holdt øje med begivenhedernes gang fra en bakketop; og selv om grækerne var udmattede, mente de alligevel, at de burde angribe også disse styrker, for at fjenden ikke skulle kunne holde hvil med usvækket moral. Grækerne stillede sig derfor i slagorden og begyndte at marchere, og så flygtede de fjendtlige ryttere over hals og hoved, fuldstændig som om de var under rytteriangreb. Der var

¹⁰ Den almindelige angrebstaktik for en græsk phalanx bestod i at marchere fremad i tæt sluttet formation som beskrevet her, men på et tidspunkt, når nervepresset blev for stort, begyndte nogen at løbe. Bevægelsen spredte sig til resten af phalanxen, og de to hære stødte sammen i fuldt løb (se f.eks. slaget ved Kunaxa, 1.8.18). En del af spartanernes frygtede kampdisciplin kom til udtryk netop ved deres uudholdeligt langsomme og rolige angreb.

nemlig endnu en kløft bag dem. Det var grækerne imidlertid ikke klar over, så de opgav forfølgelsen på forhånd, da det var blevet sent nu. Da de var nået tilbage til stedet for det første angreb, opstillede de et sejrstegn¹¹ og begav sig tilbage til havet omkring solnedgang. Der var en 10-11 kilometer hjem til lejren.

VI.6 Herefter havde fjenden nok at gøre med deres egne affærer, idet de bragte deres familier og ejendele så langt væk, de kunne. Grækerne ventede til gengæld på Kleandros og hans fragtskibe og trierer, som de regnede med var på vej; og imens drog de ganske roligt ud hver dag med trækdyr og slaver og hentede hvede, byg, vin, bønner, hirse og figner. Der på egnen var der nemlig alle de afgrøder, man kunne ønske sig, undtagen oliven. Når hæren var hjemme i lejren og hvilede, havde soldaterne tilladelse til at gå ud på plyndringstogter, og de, der benyttede sig af det, kom også hjem med bytte. Når hele hæren så var på togt, blev eventuelt bytte til gengæld betragtet som fælles gods, selvom en soldat havde taget det på egen hånd, og der var efterhånden en ren overflod af alt. Der blev nemlig også stillet markeder til rådighed fra de græske byer, og de fragtskibe, der sejlede forbi, løb med glæde ind til land, fordi de hørte, at man var ved at grundlægge en by, og at der var en havn. Selv de fjender, der boede i nærheden, sendte besked til Xenophon, fordi de hørte, at det var ham der stod for koloniseringen, og spurgte om betingelserne for venskab.

Da var det, at Kleandros ankom med to trierer - men ikke et eneste fragtskib. Hæren var tilfældigvis ude, da han lagde op, og nogle var taget på plyndringstogt på et bjerg andetsteds og havde fanget en masse får. Da de var urolige for, at fårene ville blive taget fra dem, talte de med Dexippos - ham, der var stukket af fra Trapezunt med deres eneste pentekonter¹² - og bad ham opbevare fårene for dem. Så kunne han beholde nogle får selv og give dem de resterende. Selv om de omkringstående soldater indvendte, at det var fælles ejendom, drev Dexippos dem væk og gik lige til Kleandros og fortalte, at de prøvede på at stjæle. Kleandros pålagde Dexippos at føre tyven til ham, og Dexippos pågreb så en eller anden soldat og slæbte afsted med ham. Imidlertid rendte de rent tilfældigt ind i Agasias, og eftersom den tilfangetagne hørte til hans loche, befriede han ham med det samme. De andre soldater, der overværede det, prøvede på at stene Dexippos mens de råbte "forræder" efter ham. Mange af Kleandros' marinesoldater blev også bange og flygtede ud på havet, ja selv Kleandros stak af. Xenophon og de andre strateger prøvede at holde dem tilbage og sagde til Kleandros, at der ikke var noget galt; det var simpelthen hærens beslutning, der havde forårsaget situationen. Men Kleandros, der både blev hidset op af Dexippos og var vred på sig selv, fordi han var blevet bange, truede med at sejle bort igen og udstede ordrer om, at ingen by måtte modtage hæren, fordi de var at betragte som statsfjender. På dette tidspunkt beherskede spartanerne hele Grækenland.

Nu mente grækerne, at det så sort ud for dem, og de bad indtrængende Kleandros om ikke at gøre alvor af sin trussel. Men Kleandros sagde, at det ikke kunne være anderledes, medmindre de udleverede ophavsmanden til stenkasteriet og den, der havde befriet soldaten. Den mand, han ville have fat i,

¹¹ Et sejrstegn (*trópaion*) er en primitiv træfigur af et menneske, som sejherrerne beklæder med erobrede våben og rustningsdele, sådan at det ligner en kriger. Det var skik og brug, at sejherrerne i en træfning opstillede et sådant tegn til minde om sejren. En del af pointen var imidlertid, at sejrtegnet af sig selv skulle forgå med tiden og ikke stå til evig tid.

¹² Se 5.1.15.

var Agasias, Xenophons gode ven - og dette venskab var også grunden til, at Dexippos bagtalte ham. Situationen var fortvivlet, og officererne kaldte hæren til forsamling. Her var der nogen, der så stort på Kleandros, men for Xenophon var problemet reelt nok; så han rejste sig og tog ordet:

“Soldater! Jeg synes faktisk, det er et reelt problem, hvis Kleandros sejler sin vej, som han siger, med den opfattelse af os. Vi er nemlig allerede ret tæt på græske byer, og spartanerne bestemmer i øjeblikket i Grækenland. En hvilkensomhelst spartaner kan derfor gennemføre nøjagtig, hvad han vil, i hvilken by det skal være.

Hvis nu for eksempel Kleandros først sørger for, at Byzans bliver lukket af for os, og bagefter giver de andre guvernører besked på ikke at modtage os, fordi vi angiveligt ikke er til at stole på for spartanerne og desuden er lovløse, og hvis dette rygter så når frem til flådechefen Anaxibios, bliver det vanskeligt for os både at blive her og sejle videre. For tiden er det nemlig spartanerne, der er herrer både til lands og til vands. Vi andre skal vel ikke afskære os selv fra Grækenland, hverken for en eller to mænds skyld. Nej, vi må gøre, som de siger. Også vores respektive hjembyer adlyder dem jo.

Jeg vil i hvert fald... ja, jeg hører nemlig, at Dexippos har fortalt Kleandros, at Agasias aldrig ville have gjort det, medmindre jeg havde givet ham ordre til det. Jeg vil i hvert fald frikende både jer og Agasias for anklagen, hvis Agasias siger, at jeg har en del af skylden. Hvis jeg har startet stenkasteri eller andre voldelige optøjer, så dømmer jeg mig selv til lovens hårdeste straf, og jeg skal nok tage straffen, som den kommer. Jeg vil endda mene, at hvis Kleandros forlanger andre udleveret, skal de udlevere sig selv til hans dom. På den måde kan vi muligvis få rensset os selv for anklagen. Som sagerne står nu, så bliver det svært at sluge, når vi, der jo både regner med at få ros og æresbevisninger, må opgive det og i stedet ikke engang regnes på lige fod med andre grækere, men bliver lukket ude fra græske byer.”

Derpå stod Agasias frem og sagde:

“Folkens! Jeg sværger højtideligt ved alle guder og gudinder, at hverken Xenophon eller nogen af jer andre har opfordret mig til at befri manden. Jeg så bare en soldat fra min loche blive slæbt bort af Dexippos, som I jo kender som forræder, og syntes, det var for groft. Og jeg befriede ham, det indrømmer jeg. Men I skal ikke udlevere mig: jeg gør som Xenophon siger, og udleverer mig selv til Kleandros, så han kan dømme mig og gøre med mig, hvad han finder for godt. Det er ikke nogen grund til at komme i krig med spartanerne; I skal komme helskindet derhen, hvor I hver især har lyst til. Men tag alligevel og udvælg nogle folk blandt jer, som jeg kan få med, og som kan tale og handle på mine vegne hos Kleandros, hvis nu jeg skulle glemme et eller andet.”

Hæren gav ham så lov til at få dem med, han ville; og han valgte strategerne. Derpå gik Agasias, strategerne og den mand, Agasias havde befriet, hen til Kleandros. Her sagde strategerne:

“Kleandros, hæren har sendt os til dig. Den pålagde os at udlevere os selv til dig, så du kan dømme og behandle os efter forgodtbefindende; og hvad enten det er en, to eller flere af os, du anklager, så forlanger den, at vi skal overgive os til dig for at modtage vores dom. Så hvis du anklager nogen af os, så er vi her. Hvis du også anklager andre, så må du sige til: der skal ikke mangle nogen, i hvert fald for så vidt de adlyder vore ordrer.”

Derpå trådte Agasias frem og sagde:

“Kleandros, det var mig, der befriede den mand, som Dexippos kom slæbende med, og også mig der opfordrede de andre til at tæve ham. For jeg vidste, at det drejede sig om en tapper soldat. Dexippos derimod kender jeg som manden, der af hæren var blevet valgt til en kommando over et skib, som vi havde lånt i Trapezunt, og som det var meningen, han skulle bruge til at opbringe andre skibe til hærens fælles redning - og så stak han af og forråbte de kammerater, han havde reddet sig igennem sammen med. På grund af ham har vi både berøvet folk i Trapezunt et skib og er kommet til at fremstå som rene slyngler. Hvis det stod til Dexippos, var vi allerede færdige. Han havde nemlig - fuldstændig som os andre - hørt, at det var helt umuligt at krydse alle floder og nå hjem til Grækenland til fods. Så det er sådan en mand, jeg befriede min soldat fra. Hvis det nu havde været dig eller en anden fra din stab, og ikke en desertør fra vores hær, der havde arresteret ham, så kan du være sikker på, at jeg aldrig havde gjort sådan noget. Du skal bare vide, at hvis du henretter mig nu, så slår du en god mand ihjel på grund af en elendig kujon.”

Da Kleandros hørte dette, sagde han, at nok ville han ikke sanktionere Dexippos' opførsel, hvis han virkelig havde optrådt sådan, men han ville dog heller ikke mene, at de bare sådan kunne tæve Dexippos, hvor gennemført ussel han så end var.

“Nej, han skal stilles for en domstol, ganske som I nu kræver at blive det. Gå nu hjem igen, men lad denne mand blive her. Når jeg så giver jer besked på det, så kom og vær tilstede ved dommen. Jeg vil nemlig hverken anklage hæren som helhed eller nogen anden enkeltperson, nu hvor denne mand har tilstået at have befriet soldaten.”

Her sagde den befriede soldat:

“Hvis du mener, at jeg blev slæbt bort, fordi jeg havde gjort noget galt, - ja, jeg hverken slog eller kastede med sten efter nogen. Jeg sagde bare, at fårene var hærens fælles ejendom, for det havde soldaterne vedtaget, at hvis nogen fik fat i noget på egen hånd, mens hele hæren var på togt, så skulle det være fælles ejendom. Det sagde jeg så. Og så tog han fat i mig og slæbte mig afsted - for at ingen skulle turde sige noget, og han selv og tyvene kunne gemme fårene, så ingen andre fik del i byttet, stik imod aftalen.”

Kleandros svarede:

“Siden du er involveret, så bliv du også her, så vi kan finde ud af, hvad vi skal stille op med dig også.”

Derpå spiste Kleandros til middag med sin stab. Xenophon kaldte hæren til forsamling og rådede dem til at sende nogle mænd til Kleandros, som kunne tale de anklagedes sag. Det blev besluttet at sende strategerne, lochagerne og Drakontios fra Sparta, og hvem der ellers virkede egnede til på nogen måde at få Kleandros til at løslade de to mænd. Xenophon gik derfor derover og sagde:

“Du har de to mænd i din varetægt, Kleandros, og hæren har overladt det til dig at gøre med dem - ja, med os allesammen - hvad du vil. Men nu bønfalder de dig om at lade dem slippe og ikke slå dem ihjel, for de har udstået meget for hele hærens skyld i den tid, der er gået. Hvis du vil tilstå dem det, så lover de til gengæld - hvis du kunne tænke dig at være deres øverstbefalende, og hvis guderne ellers er nådige - at give dig en prøve på, hvor ordentligt de kan opføre sig, og hvor gode de er til at byde fjenden trods, fordi de adlyder deres foresatte, og fordi de har tillid til guderne. De beder dig også om én ting til: at komme og overtage kommandoen, så Dexippos og alle de andre får en chance for at vise, hvad de virkelig er værd, så du kan belønne enhver efter fortjeneste.”

Da Kleandros hørte det, svarede han:

“Ved tvillingeguderne!¹³ I skal få et hurtigt svar! Nu udleverer jeg de to mænd, og jeg skal også nok selv komme. Og med gudernes tilladelse skal jeg nok føre jer ind i Grækenland. Det, jeg nu hører, er noget helt andet end det, jeg ellers havde hørt om nogle af jer; nemlig at I prøvede at sætte hæren op imod Sparta.”

Derpå takkede de ham og gik tilbage sammen med de to løsladte. Kleandros ofrede med henblik på afmarchen og omgikkes Xenophon ganske venskabeligt; og de indgik også et gæstevenskab.¹⁴ Da Kleandros så, at hæren veldisciplineret udførte hans ordrer, fik han endnu mere lyst til at få kommandoen over den. Men da han i tre dage havde ofret uden at få gunstige varsler, kaldte han strategerne til møde, og sagde:

“Jeg kan ikke få varslerne for afmarch til at falde heldigt ud, men I skal nu ikke fortvivle af den grund. Det ser jo ud til at være meningen, at det er jer, der skal føre mændene hjem, så marchér I bare. Vi vil så til gengæld modtage jer, så godt vi kan, når I kommer til Byzans.”

Herefter bestemte soldaterne sig for at forære Kleandros fårene fra hærens fælles forråd, og han tog imod dem, men gav dem straks tilbage. Herefter sejlede han bort igen, og soldaterne solgte det korn, de havde samlet sammen, foruden alt deres øvrige bytte fra plyndringerne. Derpå marcherede de den lige vej igennem bithynernes territorium, uden overhovedet at møde nogen på vejen, som kunne skaffe dem noget at have med ind i det venligtsindede område. Derfor besluttede de at vende om igen og marchere tilbage i deres eget spor en dag og en nat, og ved denne manøvre sikrede de sig en hel del slaver og kvæg. På sjattedagen efter deres afmarch ankom de til Chrysopolis i Kalchedonien, hvor de tilbragte syv dage med at sælge deres krigsbytte.

¹³ ‘Tvillingeguderne’ er dioskurerne - Kastor og Polydeukes - og det er en specielt spartansk ed at sværge ved netop dem.

¹⁴ Et gæstevenskab (*xenia*) går ud på, at man til enhver tid accepterer gæstevennen (*xenos*) i sit hjem. Systemet var meget udbredt i antikken og var et middel til at råde bod på manglen på egentlige hoteller eller andre hjem for rejsende. Et gæstevenskab gik i arv fra far til søn og var udstrakt til hele familien, og det er derfor ikke nogen helt ringe ting.